

سرشناسه،	عباس‌زاده جهرمی، محمد، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور،	درآمدی بر انسان‌شناسی اسلامی (ویژه رشته‌های فنی و مهندسی) / محمد عباس‌زاده جهرمی و لطفاله دزکام؛ تدوین نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی. قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۲.
مشخصات نشر،	۱۹۲ ص.
مشخصات ظاهری،	مجموعه میانی نظری اسلامی، ۳۴
فروست،	978-964-531-432-1
شابک،	فیبا
وضعیت فهرست‌نویسی،	انسان‌شناسی - راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع،	دزکام، لطفاله، ۱۳۴۱ -
شناسه افزوده،	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها.
شناسه افزوده،	دانشگاه معارف اسلامی، معاونت پژوهشی.
شناسه افزودنی،	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف.
رده‌بندی کنگره،	GN ۴۲۴۸ ۱۳۹۱
رده‌بندی دیویی،	۳۰۱۰۷۰
شماره کتاب‌شناسی ملی،	۳۰۶۸۹۱۹

www.ketab.ir

استاد محترم و دانشجوی عزیز

خواهشمند است با ارائه دیدگاه‌های خود ما را در رفع نواقص و ارتقای کتاب یاری بخشید.

شماره تلفکس واحد ارزیابی علمی: ۳۷۷۴۹۹۱۹ - ۰۲۵

پست الکترونیکی: arzyabi@maaref.ac.ir صندوق پستی: ۶۱۷۳ - ۳۷۱۵۵

درآمدی بر

انسان‌شناسی اسلامی

(ویژه رشته‌های فنی و مهندسی)

www.ketab.ir

لطف‌اله دژکام

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی جهرم

محمد عباس‌زاده جهرمی

عضو هیئت علمی دانشگاه جهرم

معارف

مجموعه مبانی نظری اسلام

۳۴

درآمدی بر انسان‌شناسی و دوره رشته‌های فنی و مهندسی

نویسندگان: محمد عباس‌زاده رهبری و لطف‌اله دژکام

تدوین: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

ویراستار: محمدحسن باجلان

صفحه‌آرا: صالح زارع

طراح: هادی معزی

ناشر: دفتر نشر معارف

نوبت چاپ: یکم، بهار ۱۳۹۲ / ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۵۳۱ - ۴۳۲ - ۱

کلیه حقوق محفوظ است

مراکز بخش:

مدیریت بخش دفتر نشر معارف: قم، خیابان شهدا، کوچه ۲۲، شماره ۳، تلفن و نمابر ۳۷۷۴۰۰۰۴
فروشگاه شماره یک (پاتوق کتاب): قم، خیابان شهدا، روبه‌روی دفتر مقام معظم رهبری، تلفن ۳۷۷۳۵۴۵۱

فروشگاه شماره دو (پاتوق کتاب): تهران، خیابان انقلاب، چهار راه کالج، پلاک ۷۱۵:

تلفن ۸۸۹۱۱۲۱۲؛ نمابر ۸۸۸۰۹۳۸۶

فروشگاه شماره سه (فرهنگ و اندیشه): قم، ابتدای بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی،

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، تلفن: ۳۲۹۰۴۴۴۰

نشانی الکترونیکی: E-mail: info@ketabroom.ir، پایگاه اینترنتی: www.ketabroom.ir

سخن آغازین

جمله معروف سقراط بر سردر معبد آپولو در شهر دلفی که «خود را بشناس» شهرت خاصی دارد و اهمیت ویژه انسان‌شناسی را نشان می‌دهد؛ به گونه‌ای که سقراط هدف فلسفه را خودشناسی معرفی می‌کند. در طول تاریخ نیز شناخت انسان، دغدغه مهمی برای متفکران بزرگ بوده است. در میان همه مکاتب و اندیشه‌ها و ادیان، اسلام بیش از دیگران به انسان و شناخت او توجه دارد و نظام ارزشی و اعتقادی مکتب اسلام در جهت کمال و سعادت انسان بنا شده است.

شناخت انسان مقدم بر خداشناسی و جهان‌شناسی است و کسی که خود را نمی‌شناسد، چگونه می‌تواند دیگری را بشناسد؟ براساس روایت معروف نبوی و علوی «من عرف نفسه فقد عرف ربه» نیز خودشناسی مقدمه اجتناب‌ناپذیر خداشناسی است.

در میان همه مکاتب و ادیانی که به انسان‌شناسی پرداخته‌اند، انسان‌شناسی وحیانی به دلیل جامعیت و اتقان، برتری ویژه‌ای دارد. از این رو درس «انسان در اسلام» برای آشنایی با دیدگاه اسلام درباره انسان، جایگاه او در نظام هستی و استعدادها و مسئولیت‌های او و نیز آگاهی از ارزش واقعی انسان، به عنوان دو واحد درسی جانشینی برای درس اندیشه اسلامی (۲) در دانشگاه‌ها در نظر گرفته شده است. از آنجاکه آموزش کارآمد و تدوین متون آموزشی تخصصی، مناسب و متنوع از مهم‌ترین رسالت‌های معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی به‌شمار می‌آید، کتاب حاضر برای رشته‌های فنی - مهندسی سامان یافته است.

نویسندگان محترم کتاب، ضمن ارائه تعریف انسان، اهمیت شناخت او و روش‌های تحقیق

در حوزه انسان‌شناسی، به مقایسه تطبیقی مکاتب اسلامی و غربی در زمینه تفسیر حیات پرداخته‌اند. همچنین در بخش مربوط به آفرینش و تکامل، به تحلیل نظریه تکامل داروین پرداخته شده است. از جمله ویژگی‌های این اثر، اشاره به چالش‌های پیش‌روی انسان در مواجهه با فناوری‌های جدید است. از این رو به هوش مصنوعی و توانایی‌های ذهن آدمی نیز توجه شده است.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی تلاش نویسندگان محترم حجج‌اسلام آقایان محمد عباس‌زاده چهرمی و لطف‌الله دژکام را ارج می‌نهد و از تلاش ارزیابان محترم آقایان حجج‌اسلام دکتر حمیدرضا رضانیا و دکتر علی‌اکبر حسینی قلعه‌بهمن که با ارائه پیشنهادهای سودمند خود بر غنای اثر افزودند، قدردانی می‌نماید. همچنین از آقای ابوذر رجبی، مدیر محترم گروه مطالعات نظری اسلام که نظارت و ارزیابی محتوایی کتاب را برعهده داشتند و نیز آقای سید سعید روحانز، مدیر محترم امور پژوهشی که در به ثمر رساندن اثر تلاش نمودند، تشکر می‌نماید.

امید است استادان محترم و دانشجویان گرامی با ارائه دیدگاه‌های اثربخش خود، این معاونت را در بهبود و ارتقای آثار خود به‌ویژه کتاب پیش‌رو یاری رسانند.

فهرست مطالب

۱۱ مقدمه

فصل اول: تعریف انسان و اهمیت شناخت او

(۱۳ - ۲۲)

۱۳	اهداف
۱۴	اهمیت شناخت انسان
۱۶	واژه انسان
۱۷	انسان کیست؟
۱۹	انسان‌شناسی در پرتو انسان کامل
۱۹	روش‌های تحقیق در حوزه انسان‌شناسی
۲۱	خلاصه و نتیجه فصل
۲۱	منابع برای مطالعه بیشتر
۲۲	پرسش و پژوهش

فصل دوم: مکاتب تفسیرکننده حیات در غرب

(۲۳ - ۳۶)

۲۳	اهداف
۲۴	حیات در بین فلاسفه غرب
۲۵	۱. ماشین‌وارانگاری حیات (مکانیسم)
۲۹	۲. اندام‌وارانگاری حیات
۳۱	۳. اصالت حیات (ویتالیسم)
۳۴	خلاصه و نتیجه فصل
۳۵	منابع برای مطالعه بیشتر
۳۵	پرسش و پژوهش

فصل سوم: مکاتب تفسیرکننده حیات در اسلام

(۳۷ - ۵۰)

۳۷	اهداف
۳۸	حیات از منظر شماری از فیلسوفان و متکلمان اسلامی
۴۱	حیات در قرآن کریم
۴۱	۱. تحلیل معنای حیات
۴۱	۲. اقسام مختلف انسان‌ها
۴۲	۳. حیات برتر برای برخی انسان‌ها

۴۳	۴. حیات طیب و طوبی
۴۵	۵. معیشت سخت
۴۸	خلاصه و نتیجه فصل
۴۸	منابع برای مطالعه بیشتر
۴۹	پرسش و پژوهش

فصل چهارم: آفرینش و تکامل

(۶۴ - ۵۱)

۵۱	اهداف
۵۴	پیامدهای کلامی - عقیدتی نظریه داروین در غرب
۵۶	نظریه تکامل و نظر اسلام
۵۷	ملاک تعارض آیات قرآن با نظریات علمی
۶۰	نگاهی دیگر به نظریه تکامل داروین
۶۲	خلاصه و نتیجه فصل
۶۲	منابع برای مطالعه بیشتر
۶۳	ارزیابی، سنجش و پژوهش

فصل پنجم: چیستی نفس و تجرد آن

(۷۴ - ۶۵)

۶۵	اهداف
۶۶	رابطه نفس و حیات
۶۷	اثبات وجود نفس انسان به روش درون‌نگری رمایشی
۷۱	اثبات تجرد نفس
۷۲	خلاصه و نتیجه فصل
۷۲	منابع برای مطالعه بیشتر
۷۳	پرسش و پژوهش

فصل ششم: حقیقت انسان و چالش‌های انکار آن

(۹۰ - ۷۵)

۷۵	اهداف
۷۸	معنای مجرد
۸۰	نظریه اول: ایجاد غیرجسمانی نفس
۸۱	نظریه دوم: انکار حقیقت مجرد انسانی
۸۳	نظریه سوم: در ابتدا جسمانی، در بقا روحانی
۸۵	برای پژوهش
۸۶	چالش‌های عقیدتی انکار بُعد غیرمادی وجود انسان
۸۸	خلاصه و نتیجه فصل
۸۸	منابع برای مطالعه بیشتر
۸۹	پرسش و پژوهش

فصل هفتم: قوا و ساحت‌های وجود انسان

(۱۰۸ - ۹۱)

۹۱	اهداف
----	-------	-------

۹۳	قوای طبیعی نفس
۹۳	قوای نفس نباتی
۹۴	قوای نفس حیوانی
۹۶	برای پژوهش
۹۷	برای پژوهش
۹۸	قوای نفس انسانی
۱۰۱	نفس اماره، لوامه و مطمئنه
۱۰۴	قوای ذاتی و بالقوه نفس
۱۰۷	خلاصه و نتیجه فصل
۱۰۷	منابع برای مطالعه بیشتر
۱۰۸	پرسش و پژوهش

فصل هشتم: هوش مصنوعی چالشی برای معرفی ذهن انسان

(۱۲۴ - ۱۰۹)

۱۰۹	اهداف
۱۱۱	نگاهی به تعاریف هوش مصنوعی
۱۱۳	مقایسه توانایی‌های ذهن و قابلیت‌های هوش مصنوعی
۱۱۳	۱. ادراک حسی جهان
۱۱۳	۲. یادآوری
۱۱۳	۳. تجزیه و ترکیب (پردازش) ادراکات
۱۱۴	۴. دلالت
۱۱۶	۵. تعقل و تدبیر
۱۱۶	۶. تجرید و تعمیم
۱۱۷	۷. انتزاع
۱۱۸	۸. اعتبار
۱۱۸	۹. تصدیق
۱۲۰	۱۰. فکر و حدس
۱۲۲	خلاصه و نتیجه فصل
۱۲۲	منابع برای مطالعه بیشتر
۱۲۳	پرسش و پژوهش

فصل نهم: آزادی، اراده و مسئولیت انسان

(۱۳۸ - ۱۲۵)

۱۲۵	اهداف
۱۲۶	آزادی و آزادی معنوی
۱۲۹	اراده و نگاه مکاتب بدان
۱۳۳	اراده فصل ممیز انسان از ماشین
۱۳۶	خلاصه و نتیجه فصل
۱۳۷	منابع برای مطالعه بیشتر
۱۳۷	پرسش و پژوهش

فصل دهم: سعادت نفس و انسان کامل

(۱۳۹ - ۱۵۴)

اهداف.....	۱۳۹
انسان کامل و وظیفه اصلی او.....	۱۴۹
ولایت فقیه، ادامه‌دهنده وظایف انسان کامل.....	۱۵۱
خلاصه و نتیجه فصل.....	۱۵۳
منابع برای مطالعه بیشتر.....	۱۵۳
پرسش و پژوهش.....	۱۵۴

فصل یازدهم: خودباوری و ازخودبیگانگی

(۱۵۵ - ۱۶۸)

اهداف.....	۱۵۷
معنای ازخودبیگانگی.....	۱۵۸
اصول خودباوری در اسلام.....	۱۶۱
۱. جدا بودن خودباوری از خداشناسی.....	۱۶۱
۲. گره خوردن خودباوری در اسلام با اعتقاد به معاد.....	۱۶۲
۳. حیا از خود، نتیجه خودباوری.....	۱۶۳
۴. ظلم به خود، نتیجه خودشناسی.....	۱۶۴
۵. ارزان‌فروشی خود، نتیجه ازخودبیگانگی.....	۱۶۵
نقدی بر ازخودبیگانگی در غرب.....	۱۶۶
ازخودبیگانگی، خودباوری و هدف حیات.....	۱۶۸
خلاصه و نتیجه فصل.....	۱۶۹
منابع برای مطالعه بیشتر.....	۱۷۰
پرسش و پژوهش.....	۱۷۰

فصل دوازدهم: سرشت و فطرت انسان

(۱۶۹ - ۱۸۲)

اهداف.....	۱۷۳
معنای فطرت و طبیعت مشترک.....	۱۷۴
اهمیت بحث از فطرت.....	۱۷۶
ویژگی‌های سرشت مشترک و امور فطری.....	۱۷۷
نظریات مکاتب مختلف درباره فطرت.....	۱۷۸
امور فطری.....	۱۸۲
خلاصه و نتیجه فصل.....	۱۸۴
منابع برای مطالعه بیشتر.....	۱۸۴
پرسش و پژوهش.....	۱۸۵